

AVAUKSIA - Oikeustieteiden jatko-opintoviikko

14. – 16. maaliskuuta 2018, Lapin yliopisto

Jyrki Kaiponen

METODOLOGISET TUTKIMUKSESSA

LÄHESTYMISTAVAT

OIKEUSTIETEELLISESSÄ

Aulis Aarnio toteaa kirjassaan *Tulkinnan taito* (2006), että sanalla metodi on normatiivinen sisältö. Se viittaa kovien tieteiden eli luonnontieteiden yhteydessä joukkoon käsitteitä, sitoumuksia ja normeja. Niitä on noudatettava, jotta saavutettaisiin tiedeyhteisössä hyväksyttävissä oleva tieteellinen väite, teoria tai kannanotto. Metodi on siten ymmärrettävissä eräänlaiseksi ”laskusäännöksi”, jota tunnontarkasti noudattamalla takaa tutkimukselle tietyn tuloksen, jos vain menetellään metodisen normiston osoittamalla tavalla.

Oikeustieteen perinteisen tutkimusmenetelmän muodostaa lainoppi (*oikeusdogmatiikka*); siis oppi laista. Ari Hirvosen (2012) mukaan lainoppi tulkitsee oikeusnormeja. Tuloksena se esittää perusteltuja ja hyväksyttävissä olevia normikannanottoja ja tulkintakannanottoja.¹ Aarnion (2011) mukaan lainoppi voi myös jakaantua useampiin osa-alueisiin riippuen siitä, miten kohde ymmärretään.² Lainoppi on myös nykyisen oikeustieteellisen yliopisto-opetuksemme keskeinen opetuksen lähtökohta ja pääsääntöinen väitöskirjatutkimuksissa käytetty tutkimusmenetelmä.

Oleellista lainopin tutkimuksessa on sääntökeskeisyys. Sääntökeskeisessä tulkinnassa pyritään selvittämään säädösten sisältö ja saamaan sitä kautta informaatiota oikeusnormeista. Tämä ”legalistinen lähestymistapa” johtaa väistämättä taipumukseen keskittyä vain ja ainoastaan lain kirjaimen. Tutkimusmenetelmä johtaa helposti siihen, että tutkimus päättyy kuvailemaan suurta joukkoa primäärilähteistä kerättyjä, lähinnä teknisiä ja toistensa suhteen koordinoituja oikeudellisia sääntöjä, joista tutkija johtaa yleistyksiä johtopäätöksinä esitettäväksi. Tämän tutkimusmenetelmän ensisijainen tavoite on jakaa, organisoida ja kuvailla lakiin perustuvia sääntöjä ja tarjota johtopäätöksiä tai valitettavan usein lähinnä kommentti-tasoisia ulostuloja sellaisten arvovaltaisten oikeudellisten lähteiden syntymisestä ja merkityksestä, jotka ovat erityisesti oikeuskäytäntömme perustana. Prosessissa olennaista on, että tutkija tulkitsee jokaista tapausta sen perusteella, kuinka se muodostaa toisiinsa liittyvien sääntöjen järjestelmän toisin kuin että muodostaisi oman erillisen päätöksensä. Kun sääntö on tunnistettu, sääntö yleistetään sitovaksi sillä perusteella, että se on johdonmukainen. Kuten Panu Minkkinen artikkelissaan *Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus – suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä?*³ tuo hyvin esille, tämä on hyvin usein myös se välineellinen arvo, mikä lainoppiin perustuvalla tutkimuksella nähdään olevan oikeustiedettä ”sisältä” katsovien – tuomareiden, asianajajien ja muiden juristien silmissä.

Puhtaasti lain oppiin perustuva tutkimus jättää tutkimusmenetelmänä tarkastelematta oikeussääntöjen yhteiskunnallisen ulottuvuuden, kuten normien suhteen yhteiskunnan sosiologisiin tai poliittisiin rakenteisiin. Aarnio (2011) näkee oikeustieteen tieteenalana metodologisesti kuuluvan humanististen tieteiden perheeseen. Aarnion kommentin perusteella oikeustieteellä voidaan nähdä olevan oma syvälinen, yhteiskunnallinen luonteensa. Näkökulma on mielestäni perusteltu. On vaikea kuvitella tutkivansa esimerkiksi perheoikeuden tai potilasoikeuden

¹ Hirvonen Ari. *Minun metodini* 2012, s. 96.

² Aarnio, Aulis. *Tulkinnan taito* 2011, s. 13.

³ Minkkinen, Panu. *Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus – suuntaus, tarkastelutapa, menetelmä?* Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 7-7/2017, s. 910.

ydinkysymyksiä ilman niiden tunnistettavia vaikutuksia kohderyhmiinsä. Siten katsontakantaa tulisi perustellusti välillä muuttaa oikeuden ”sisältä” tapahtuvasta tarkastelusta myös oikeuden ”ulkopuolelta” tapahtuvaksi tarkasteluksi. Tämä enemmän ”yhteiskuntasosiologinen” lähestymistapa, joka todennäköisesti sisältäisi sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä, johtaisi tutkijan tarkastelemaan ja arvioimaan lain vaikutusta yhteiskunnan toimintaan ja julkisen politiikan merkitykseen siinä. Lähestymistapa mahdollistaisi tutkijalle empiirisesti tietoa keräämällä ja aineistoa analysoimalla myös mahdollisuuden ymmärtää, miten laki ja oikeudenkäyntimenettelytavat vaikuttavat asianosaisiin. Tämä täyttäisi mielestäni myös aukon ymmärryksessämme miten laki toimii; asia, joka jää helposti puutteeksi oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa.

Tarkastelen kirjoituksessani vaihtoehtoista teemaa oikeustieteen tutkimuksen menetelmistä. Tarkasteluni kärki kohdistuu kritiikkiin lainopin tutkimusmenetelmän kaikkivoipaisuudesta ja samalla menetelmän kapea-alaisuudesta, joka heikoimmillaan saattaa johtaa vääriin tulkintoihin lain sisällöllistä vaikutuksista yhteiskunnassamme.